

Wedden dat u stopt met roken?

Rokende zwangere vrouwen wie een flinke beloning in het vooruitzicht wordt gesteld als zij stoppen met roken, stoppen vaker dan lotgenoten die alleen de gewone zorg krijgen. Onlangs verscheen in de BMJ een aardige studie van Schotse onderzoekers onder leiding van David Tappin.¹ Zij zetten een heuse trial op: 612 rokende vrouwen kregen alle gebruikelijke hulp en steun aan het begin van de zwangerschap, maar de helft kon bovendien 400 pond, zeg 541 euro, aan tegoedbonnen verdienen als het hun lukte tijdens de zwangerschap niet te roken. Het scheelde behoorlijk ($p < 0,0001$): in de eerste groep stopten 26 vrouwen (9%), in de interventiegroep 69 (23%). Dat levert, volgens de onderzoekers, 'substantieel bewijs' voor de doelmatigheid van het schema.

Het levert, uiteraard, ook een substantieel wespennest op. In een wat zuur commentaar merkt het blad op dat het toch wel teleurstellend is dat het 77% van de zwangeren niet lukt te stoppen ondanks die beloning van 400 pond. En nog erger, is dit wel een nuttige besteding van onze belastingcenten? Het NNT is 7, dus het kost 3800 euro om 1 vrouw extra te laten stoppen met roken. Los van de vraag of dat inderdaad niet wat veel is, zullen veel mensen ook steigeren bij het idee dat rokers zo 'beloond' worden voor hun slechte gewoonte — wie nooit heeft gerookt, komt

niet in aanmerking voor de prijs. En is hier geen sprake van omkoperij? En hoe goed hebben de onderzoekers zich gewapend tegen vals spelen? Het onderzoek werd uitgevoerd in de arme wijken van Glasgow; hoe hoog moet het bedrag zijn om ook rijke vrouwen te verleiden? Genoeg stof, kortom, voor de borreltafel vanavond.

Dat is ook meteen een mooie gelegenheid om een veel ouder idee te bespreken: de tontine. Daar komt geen gemeenschapsgeld aan te pas, de beloningen kunnen veel hoger oplopen, de controle is strenger, en niemand voelt zich opgelicht of omgekocht.

De tontine werd halverwege de zeventiende eeuw bedacht door de Italiaanse bankier Lorenzo Tonti om de financiën van Lodewijk XIV weer een beetje op orde te krijgen. Wat jij moet doen, zei hij tegen de koning, is een soort lening uitschrijven: jaarlijks betaal je gewoon rente, en als iemand overlijdt, blijft zijn inleg staan en verdelen de anderen zijn rente. De overlevenden krijgen dus steeds meer rente, hun oude dag is gegarandeerd, en als iedereen dood is, is de pot voor de koning. Een goudmijn, vond Tonti zelf. Nog voordat de zonnekoning aan het idee had kunnen wennen, werden in de Republiek der Verenigde Nederlanden de eerste tontines georganiseerd — de VOC werd deels met tontines gefinancierd. Lodewijk schreef zijn eerste tontine uit in 1689 om geld in te zamelen voor de Negenjarige Oorlog.

In de negentiende eeuw, met de opkomst van levensverzekeringen, raakten de tontines in onbruik. Bovendien bleken de belangen soms zo hoog op te lopen dat men elkaar naar het leven ging staan — de tontine vormt de plot van heel wat detectiveromans; het beroemdste voorbeeld is *The wrong box* van Robert Louis Stevenson (tevens bekend van *Treasure Island* en *The Strange Case of Dr Jekyll and Mr Hyde*).²

Bij al deze tontines gaat het uiteindelijk om gokken en geld verdienen, maar waarom het idee niet gebruikt voor nobeler doelen — bijvoorbeeld stoppen

met roken? Zet 306 (minder kan ook) rokende zwangeren bij elkaar die allemaal willen stoppen, en laat iedereen 400 pond (minder kan ook) inzetten. Elke maand komt de groep bij elkaar. Wie aantoonbaar is gaan roken is af, zij verspeelt haar inzet en haar recht op de pot. Aan het eind van de zwangerschap wordt gekeken wie er allemaal niet zijn gaan roken, en zij mogen de inleg verdelen. Als bijvoorbeeld een kwart het heeft volgehouden, is hun inzet in negen maanden verviervoudigd, de afvallers staan met lege handen. Als iedereen behalve u is gezwicht, is de hele pot voor u.

Het kan ook klassiek, met rente. Als de groep groter wordt, de termijn langer en de bedragen hoger, kan het spannender zijn om het ingelegde geld te beleggen en de rente jaarlijks uit te keren aan de standvastigen. Wie rookt krijgt geen rente meer, wie volhoudt krijgt elk jaar een hoger bedrag. Na tien jaar wordt het spaargeld opgenomen en weer verdeeld over alle deelnemers — of, nog motiverender, verdeeld onder de niet-rokers.

Jongeren die te veel drinken, vormen voor ze naar het café gaan een pot, eventueel verdubbeld door hun belangen liefhebbende ouders. Wie aan het eind van de nacht een promillage boven de 0,5 heeft valt af, de anderen mogen de buit verdelen.

Mensen die te dik zijn, kunnen afspreken een bedrag te storten als ze zijn aangekomen, en geld uit de pot te krijgen als ze zijn afgevallen. Huisartsen die een stok achter de deur willen om hun literatuur bij te houden... ■

Hans van Maanen

Hans van Maanen is wetenschapsjournalist.

LITERATUUR

- 1 Tappin D, Bauld L, Purves D, Boyd K, Sinclair L, MacAskil S, et al. Financial incentives for smoking cessation in pregnancy: randomised controlled trial. *BMJ* 2015;350:h134.
- 2 Stevenson RL, Osbourne SL. *The wrong box*. Londen: Cassell, 1889. <http://www.gutenberg.org/ebooks/1585>.

